

TEKOÄLYÄ KOSKEVA EETTINEN PERUSKIRJA¹

I. Tämän asiakirjan asiayhteys ja tarkoitus

Euroopan unionin tuomioistuin (jäljempänä tuomioistuin) on sitoutunut kehittämään, ottamaan käyttöön ja käyttämään tekoälyä tavalla, joka on yhteensopiva Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 2 artiklassa vahvistettujen EU:n perusarvojen kanssa, edistääkseen ihmiskeskeistä ja luotettavaa tekoälyä. Tekoälyjärjestelmien kanssa toimiessaan tuomioistuin on toiminut ja tulee vastaisuudessa toimimaan siten, että se noudattaa tiukasti sovellettavia oikeussääntöjä, sellaisina kuin ne on vahvistettu erityisesti EU:n tietosuoja-asetuksessa² ja tekoälysäädöksessä³. Luotettavan tekoälyn on kuitenkin oltava paitsi lainmukaista myös eettistä ja vakaata sekä tekniseltä että sosiaaliselta kannalta.⁴

Tuomioistuin ottaa näillä perusteilla vaihteittain käyttöön useita tekoälypohjaisia välineitä tarkoituksenaan muun muassa tukea unionin tuomioistuinta ja unionin yleistä tuomioistuinta niiden lainkäyttötehtävien täyttämisessä. Kyseisten välineiden odotetaan parantavan oikeudellisten ja hallinnollisten prosessien tehokkuutta ja vaikuttavuutta ja tuovan tuomioistuimen lähemmäksi kansalaisia.

Tekoälyn käyttöön oikeudellisten tehtävien tukemiseksi tuomioistuimessa sisältyy useita riskejä. Näihin riskeihin kuuluvat keskeisesti vinoutuma ja syrjintä, jotka liittyvät epäasianmukaisen tai vääristyneen tiedon käyttämiseen, arkaluonteisten tietojen, kuten henkilötietojen, julkistamiseen, kyberhyökkäyksiin, selitettävyyden puuttumiseen ja – mikä on merkityksellistä erityisesti lainkäyttötehtävien asiayhteydessä – ylikorostuneeseen tukeutumiseen teknologiaan ("automaatiovinoutuma"). Viimeksi mainittu ilmiö voi johtaa oikeuskäytännön kehityksen pysähtymiseen, siihen, että muita oikeusjärjestyksiä otetaan vähäisemmin huomioon, eräiden oikeuskulttuurien suosimiseen ja tuomioistuinratkaisujen laadun heikkenemiseen.

Näiden riskien torjumiseksi ja sen varmistamiseksi, että tuomioistuinmenettelyt ovat jatkossakin ihmisten, erityisesti tuomarien ja julkisasiamiesten, yksinomaisessa hallinnassa heidän riippumattomuutensa ja itsenäisyytensä säilyttäen, on aiheellista vahvistaa eettiset standardit.

¹ Euroopan unionin tuomioistuin hyväksyi tämän peruskirjan 26.1.2026.

² Luonnollisten henkilöiden suojelusta unionin toimielinten, elinten ja laitosten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta sekä asetuksen (EY) N:o 45/2001 ja päätöksen N:o 1247/2002/EY kumoamisesta 23.10.2018 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2018/1725 (EUVL L 295, 21.11.2018, s. 39).

³ Tekoälyä koskevista yhdenmukaistetuista säännöistä ja asetusten (EY) N:o 300/2008, (EU) N:o 167/2013, (EU) N:o 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 ja (EU) 2019/2144 sekä direktiivien 2014/90/EU, (EU) 2016/797 ja (EU) 2020/1828 muuttamisesta 13.6.2024 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/1689 (tekoälysäädös) (EUVL L, 2024/1689, 12.7.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>). Vaikka tekoälysäädös tuli voimaan 1.8.2024, ajankohdat, joihin sen säännökset tulevat sovellettaviksi, vaihtelevat aikavälillä 2.2.2025–2.8.2027. Tuomioistuin sitoutuu mahdollisuuksien mukaan noudattamaan kaikkia säännöksiä heti odottamatta niiden virallista täytäntöönpanoajankohtaa.

⁴ Independent High-Level Expert Group on Artificial Intelligence (tekoälyä käsittelevä korkean tason asiantuntijaryhmä), *Ethics Guidelines for Trustworthy AI*, 2019.

Tässä peruskirjassa⁵ esitellään tuomioistuimen sitoumukset, jotka koskevat tuomioistuimessa kehitettyjen tai käyttöön otettujen tekoälytyökalujen eettistä käyttöä. Se tarjoaa tuomioistuimessa työskenteleville käyttäjille ja suurelle yleisölle selvennystä siihen, miten tuomioistuin aikoo menetellä. Peruskirja on merkityksellinen siltä osin kuin on kyse tekoälyjärjestelmien luomisesta, käyttöön otosta ja käytöstä niiden koko elinkaaren ajan.

II. Eettiset standardit ja toimenpiteet vastuullisen tekoälyn edistämiseksi ja riskien vähentämiseksi

A. Oikeudenmukaisuus, riippumattomuus, syrjimättömyys ja perusoikeudet

Tuomioistuin sitoutuu varmistamaan, että sen yksikköjen tai sen hallinnassa toimivien palveluntarjoajien luomat tekoälyjärjestelmät kehitetään ja otetaan käyttöön oikeudenmukaisuuden, riippumattomuuden ja syrjimättömyyden periaatteiden mukaisesti ja että tällaisten järjestelmien osalta noudatetaan täysimääräisesti perusoikeuksia. Vastaavasti silloin, kun tuomioistuin valitsee ulkopuolisten palveluntarjoajien tekoälyjärjestelmiä otettavaksi käyttöön tuomioistuimessa, se toteuttaa kaikki käytettävissä olevien tietojen perusteella kohtuulliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kyseiset järjestelmät ovat mainittujen periaatteiden ja perusoikeuksien mukaisia.

Tuomioistuimessa käytettävien tekoälyjärjestelmien kontekstuaaliseen koulutukseen, validointiin ja testaukseen käytettävien tietoaineistojen on oltava relevantteja, edustavia ja mahdollisimman virheettömiä, täydellisiä, johdonmukaisia ja ajantasaisia. Tuomioistuin ryhtyy kaikkiin kohtuullisiin toimenpiteisiin sellaisten mahdollisten vinoutumien tunnistamiseksi, korjaamiseksi ja vähentämiseksi, jotka saattavat johtaa unionin oikeuden vastaiseen syrjintään, heikentää riippumattomuutta tai muulla tavoin vaikuttaa kielteisesti perusoikeuksiin.

Tasapuolisen saatavuuden varmistamiseksi tuomioistuimen kehittämien tai käyttöön ottamien tekoälyrajapintojen ja -järjestelmien on vastattava monimuotoisiin tarpeisiin ja kykyihin. Tuomioistuin on sitoutunut minimoimaan teknisen osaamisen eroista johtuvia esteitä, olipa kyse sitten tuomioistuimen työpaikoista, oikeudenkäynneistä tai julkisesta vuorovaikutuksesta tuomioistuimen kanssa. Tekoälytyökalujen käytöllä edistetään monikulttuurisuutta ja monikielisyyttä tuomioistuimen arvojen mukaisesti.

⁵ Tämä peruskirja perustuu tuomioistuimen 19.6.2023 hyväksymään tekoälystrategiaan, johon yleisö voi tutustua tuomioistuimen verkkosivuilla (https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2023-11/cieu_ai_strategy.pdf). Strategiassa mainittiin tekoälytyökalujen käyttöönoton odotettavissa olevat hyödyt, vahvistettiin periaatteet, joita tuomioistuin aikoo noudattaa, ja luotiin asianmukainen sisäinen hallintomalli, erityisesti tekoälyn hallintokomitea, joka koostuu molempien tuomioistuinten jäsenistä ja hallinnon edustajista.

B. Avoimuus ja jäljitettävyys

Tuomioistuin käyttää tekoälyjärjestelmiä ainoastaan yleisen edun mukaisesti täyttääkseen EU:n perussopimusten mukaiset tehtävänsä ja kunkin järjestelmän tarkoitusta vastaavalla tavalla. Kunkin tekoälyjärjestelmän ja käyttökategorian erityinen tarkoitus ja tavoitteet yksilöidään ja dokumentoidaan asianmukaisesti.

Tuomioistuimen jäsenet ja henkilöstö saavat tekoälyvälineiden käyttöä koskevat yksityiskohtaiset selitykset ja tiedot. Tekoälyjärjestelmien tarkkuuteen liittyvät rajoitukset kuvaillaan ymmärrettävästi.

Käyttäjille on ilmaistava selvästi, että he ovat tekemisessä tekoälyjärjestelmän kanssa. Sisällöt, jotka luodaan tekoälyllä ilman ihmisen suorittamaa tarkistusta, merkitään sellaisiksi, jos ne tarjotaan muiden henkilöiden kuin niiden luomista pyytäneiden henkilöiden käyttöön.

Kontekstuaalisessa koulutuksessa käytettävien tietoaaineistojen ja prosessien, jotka ovat merkityksellisiä tekoälyjärjestelmän tuotoksen kannalta, on oltava tiedossa, ja ne on dokumentoitava.

C. Systeemi-integriteetti ja luottamuksellisuus

Tekoälyjärjestelmien oltava teknisesti vakaita ja toimittava turvallisesti, varmasti ja luotettavasti, ja niissä on oltava asianmukaiset suojausmekanismit, sietokyky hyökkäyksiä vastaan, suojaus haitallista käyttöä vastaan ja tehokkaat varotoimenpiteet haitallisten vaikutusten estämiseksi tai rajoittamiseksi.

Luottamuksellisuus on tuomioistuimen työn perustavanlaatuinen ja määrittelevä piirre. Tämä edellyttää erityisen varovaista ja harkittua lähestymistapaa tekoälytyökalujen käyttöönotossa. Kaikessa tekoälyn käytössä on noudatettava täysimääräisesti toimielimen voimassa olevia luottamuksellisuusprotokollia, sisäisiä turvallisuussäätöjä ja tietosuojastandardeja.

D. Ihmisen toimijuus, ihmisen suorittama valvonta ja vastuuvollisuus

Tekoälyn ja ihmisten välisessä tehtävienjaossa tuomioistuimessa on turvattava ihmisten keskeinen rooli, parannettava heidän valmiuksiaan ja edellytettävä asianmukaista ihmisen suorittamaa valvontaa. Oikeudenkäyntimenettelyjen osalta ihmiset, erityisesti tuomarit ja julkisasiamiehet, ovat edelleen täysin vastuussa. Tekoälyjärjestelmille ei saa antaa päätöksentekovastuuta.

Kaikki tekoälyjärjestelmät on kehitettävä ja otettava käyttöön ihmisen valvonnassa ja niitä on myös käytettävä ihmisen valvonnassa. On otettava käyttöön vahvat laadunvalvontamekanismit ja -protokollat. Näihin kuuluvat käyttäjien suorittamat tarkastukset ja palaute tuotoksen laadusta. Tarkastuksista vastaavien henkilöiden on raportoitava poikkeamista ja virheistä.

Käyttäjien on omaksuttava kriittinen lähestymistapa koneellisesti luotuihin tuotoksiin, tarkistettava niiden tarkkuus ja täydellisyys kussakin tapauksessa ja raportoitava virheistä, ongelmista tai pelkistä epäilyksistä lisätarkistuksia varten.

Tuomioistuimen on määriteltävä ja jaettava vastuut tekoälyjärjestelmien kehittämisen, käyttöönoton ja käytön eri vaiheissa sekä otettava käyttöön prosessit, joilla seurataan niiden toimintaa ja korjataan heikkouksia ja vikoja.

Tuomioistuimen on kehitettävä ja noudatettava tietojen varmentamisen kulttuuria, joka tarjoaa tehokkaat takeet tekoälyn suunnittelun, kehittämisen ja käytön tarkkuudesta, eheydestä, totuudenmukaisuudesta ja luotettavuudesta.

Vastuuvellisuuteen liittyvien aukkojen välttämiseksi tekoälyjärjestelmien käyttöön on aina liitettävä selkeä sisäinen vastuunjako lopullisen asiakirjan tai muun tekoälyn avulla tuotetun tuotoksen osalta. Vastuu lopputuotteesta on yksilöllä, eikä sitä voida siirtää tekoälyjärjestelmälle.

Tuomioistuimen yksiköiden tai sen palveluntarjoajien kehittämät tekoälyjärjestelmät testataan ja tarkastetaan säännöllisesti mahdollisten vinoutumien ja puutteiden havaitsemiseksi ja korjaamiseksi sekä niiden tuotosten laadun parantamiseksi.

Tuomioistuin on sitoutunut edistämään vastuullisen ja luotettavan tekoälyn käytön kulttuuria tarjoamalla henkilöstölleen säännöllistä koulutusta ja järjestämällä tiedotuskampanjoita.

Hallintomekanismeja tarkastellaan uudelleen ja tarvittaessa mukautetaan sen varmistamiseksi, että ne ovat edelleen tarkoituksenmukaisia.

E. Yhteiskunta- ja ympäristövastuu

Tuomioistuin tiedostaa vastuunsa yhteiskuntaan ja ympäristöön nähden, kun se ottaa käyttöön tekoälyjärjestelmiä. Se arvioi huolellisesti mahdollisia vaikutuksia tältä osin.

Tuomioistuin varmistaa, ettei kyseisten järjestelmien käyttöönotto kavenna kansalaisten ja tuomioistuimen välisen vuoropuhelun inhimillistä ulottuvuutta tai kärjistä ”digitaalista kuilua”.

Tekoälyjärjestelmien kehittämisessä, käyttöönotossa ja käytössä pyritään minimoimaan ympäristölle aiheutuvat haitalliset vaikutukset, erityisesti energian- ja vedenkulutuksen ja hiilidioksidipäästöjen osalta. On aina harkittava, voidaanko tehdä ympäristöystävällisempiä valintoja.

F. Toiminnan jatkuva kehittäminen

Tuomioistuin sitoutuu seuraamaan teknologisia, oikeudellisia ja eettisiä kehityskulkuja.

Tuomioistuin aikoo jatkossakin edistää tekoälyn käyttöä koskevaa vuoropuhelua kansallisten tuomioistuinten ja viranomaisten kanssa ja osallistua itse aktiivisesti tähän vuoropuheluun. Se vaalii edelleen toimielinten välistä yhteistyötä ja työskentelee muiden lainkäyttöelinten kanssa jakaakseen kokemuksia. Se pyrkii tunnistamaan ja panemaan täytäntöön parhaita käytäntöjä sekä osallistumaan akateemiseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Tekoälyn hallintokomitea ottaa huomioon relevantin palautteen ja teknologisen kehityksen sekä omien virallisten arviointimekanismiensä tulokset ehdottaakseen asianmukaisia muutoksia ja mukautuksia tähän peruskirjaan tai yksityiskohtaisia ohjeita tiettyihin kysymyksiin.